

Борбата за контрол на интернет потребителите

Венцислав Джамбазов

Още в зората на своето развитие, интернет беше наречен „медия“ (новата медия), с което беше заявена възможността различни негови комуникации да формират обществено мнение. Но времето показва, че социалните медии в интернет притежават много по-голяма сила и възможности в сравнение с традиционните електронни медии. Те притежават масовост, динамика и технология, с което създават нова епоха в развитието на масовите комуникации. Влиянието на Туитър и Фейсбук при организацията на протестите в различни части на света е видимо чрез реално постигнатите политически трансформации. Все по-голям дял от световната икономика е неразделно свързан с виртуалното пространство. Съвсем естествено всичко това фокусира върху интернет интереса на множество регулаторни органи, зад които сравнително лесно могат да бъдат открити корпоративни, държавни и политически интереси.

Развитието на интернет, поне в началото, се основава на технологични иновации. Мрежата не е създадена, нито проектирана, да бъде социална среда. Нейният генезис е технологичен, а социалната и функция е преоткрита, вторична. По тази причина пространството е оставено да се развива самостоятелно дълги години, без особена външна намеса и дори се превърна в пример за самоорганизираща се система. Причини за това могат да се открият и в неразбирането на феномена, в "страхопочитанието", което повечето хора (включително и тези, които управляват) изпитват към технологиите, които не разбират.

А това по естествен начин превръща мрежата в център за освободена социална дейност, довела до експанзивно развитие на множество идеи, технологии, модели и концепции. Изглежда контролираната външна среда вече има желание да се намеси във виртуалното пространство и да изгради в него ред, подобен на своя.

Нормативна регулация

Проблемът е, че създаденият ред в реалния свят е бюрократичен, основан на правила. За да бъдат спазвани тези правила са необходими процедури, които да ги налагат и контролират – нещо много трудно осъществимо в интернет. Въпреки това борбата за въвеждане на правила и контрол е активна и актуална. Но все повече се налага мнението, че освен това тя е и безсмислена, защото за почти всяка административна мярка се появява иновативно противодействие, често свързано с нова технология, която предоставя нов начин да се ползват услугите или възможностите, които са обект на регулация. И всъщност те отново излизат на свобода и остават нерегулирани.

Основен фокус на нормативната регулация в интернет е правото на интелектуална собственост и авторство. Средата благоприятства възпроизвеждането и разпространението на продукти (в най-общия смисъл на думата). Нарушени са огромни финансови интереси, но едва ли опита за явни рестрикции ще бъде успешен. Нашумяха няколко опита за регулация (АСТА, SOPA, CISPA, PIPA и др.), които бяха отхвърлени изцяло или частично от множество институции и комисии, включително и от Европейския парламент.

Това е битка на бавна и тежка бюрократичната машина с изключително динамично пространство, основано на мигновена комуникация и висока степен на анонимност.

Нормативната регулация изглежда логична и необходима в контекста на правния свят, в който живеем. Но с оглед развитието на ситуацията до момента може да се предположи, че текстовете ще се преработват дотогава, докато станат излишни. Защото начините за контрол на тези административни мерки освен всичко, за да бъдат ефективни, трябва да навлязат в личното пространство.

Вътрешна регулация

В свое интервю през 2012 година за вестник „Гардиън“ Сергей Брин, един от основателите на Google, атакува Facebook и Apple че "задушават иновациите и допринасят за повишаване на риска от дезинтеграция на мрежата", че се опитват да контролират всички действия на своите потребители, като ги принуждават да използват само решения, разработени от техните компании. Разбира се в тази атака могат да бъдат открити явни икономически интереси, тъй като Гугъл е пряк конкурент и с двете компании по няколко свои проекта. Но в дълбочина все пак е засегнат основен проблем – интернет компаниите се стремят под една или друга форма да контролират своите потребители. „В момента повече от всякога се тревожа за свободата на интернет. Положението става все по-плашещо“ – заключава Брин (1).

Под една или друга форма всички технологични компании, дори основната им дейност да е свързана с производството на определени продукти, развиват свои социални услуги, базирани на интернет и формират целеви виртуални общности. Технологичните продукти стават по-хуманни, социализират се, което ги доближава до масовия потребител, който превъзможва страха си от тях. Но социалната функция започва да налага своите изисквания и контрол върху съзнанието.

Всички потребители в интернет участват в множество виртуални общности, които по един или друг начин налагат своите правила – чрез вградени технологични ограничения или чрез предварителното съгласие с определени правила, за да се пристъпи към използване на дадена информационна услуга. Създават се нови, виртуални, „държави“ със свои закони. Създадените първоначално на шега „географски карти“ на уеб пространството започват да изглеждат все по-реални. Съвременният гражданин вече има няколко жителства – едно реално, в страната, в която живее и поне няколко виртуални – във Facebook, Twitter, LinkedIn, Google+ и т.н. Ако Facebook бъде разгледан като държава, то това е най-голямата държава в света, с 1,721,000,000 жители (2).

Именно Facebook има практика да въвежда без предупреждение нови правила и функции в своя интерфейс. Следователно социалното пространство на 1/6 от хората по света търпи промени и регулации по един напълно недемократичен начин. Протести има, но за разлика от тези на улицата, тези не са толкова видими и категорични. И в крайна сметка промените се приемат и хората се адаптират към тях. В реалния живот това не се случва толкова лесно.

Затова тази регулация може да бъде наречена вътрешна. Тя възниква от интереси вътре във виртуалното пространство и се приема от потребителите. А именно тя е тази, която се опитва да контролира изцяло поведението им. Нейният генезис е икономически и това поставя въпроса за „контрола върху контролиращите“ или по-точно за липсата на такъв. Вътрешната

регулация е по-силна от нормативната, а именно към нея съпротивителните сили са отслабени, все още обществото няма развита „имунна система“ по отношение на това. Защото във виртуалното пространство вътрешната регулация се усеща като иманентно присъща част от самото пространство.

Цензура

Възможности за истински контрол всъщност съществуват само на техническо ниво чрез директно ограничаване на достъпа по интернет, изцяло или до определени области в него. Щом пространството не може да бъде контролирано, то ще бъде изолирано. Това всъщност е политическият контрол, реализиран на държавно ниво. В най-високата степен може да се наблюдава в Северна Корея, където местната мрежа е напълно изолирана от глобалния интернет. В държави като Иран, Китай, Сирия, Русия, Турция ограничаването на определени сайтове е практика, която изменя своята интензивност във времето.

Според изследване от 2011 година на OpenNet Initiative най-ограничавано в интернет е порнографското съдържание, социалните мрежи, политическите и религиозните уеб сайтове (3). В почти всички държави, включително развитите страни, съществува някакъв вид цензура върху трафика в интернет.

Вместо заключение

„Мрежата излиза от контрол и скоро може да се окаже в ръцете на силите на злото, предупреждава създателят ѝ. Много скоро могат да започнат да действат антидемократични сили и в този момент ще започне да се осъществява систематична манипулация на информацията“, предрича през 2006 година „бащата на интернет“ Тим Б. Ли - професор на компютърните науки и директор на World Wide Web Consortium (W3C). „Много е важно да бъдат изследвани тези сили и използваните от тях технологии.“ Ако не разберем ясно всички процеси, случващи се в мрежата, което вече започва да става тези дни, всичко това ще свърши много лошо“ (4).

Използвана литература

1. Сергей Брин. Facebook и Apple заплашват свободата в интернет, <http://www.kaldata.com/69211/> 17.04.2012
2. Facebook Statistics, <http://www.statstrain.com/facebook-statistics/> 16.06.2016
3. Къде и колко се контролира Интернет?, http://pcworld.bg/16817_kade_i_kolko_se_kontroliira_internet/ 16.02.2011
4. Интернет е заплашен от колапс, <http://www.segabg.com/article.php?issueid=2461&sectionid=5&id=002302> 17.04.2012